

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В ПУБЛІЧНІЙ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: культурна спадщина, публічна дипломатія, зовнішня політика України, культура.

Keywords: cultural heritage, public diplomacy, foreign policy of Ukraine, culture.

Публічна дипломатія спрямована на формування певної суспільної думки закордонних аудиторій для просування національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Використання культурних надбань у якості інструментів комунікації із закордонною аудиторією вже є усталеною й доволі ефективною практикою у сфері публічної дипломатії.

У цьому контексті часто апелюють до культурної спадщини держави чи регіону. В умовах російсько-української війни, коли майже щодня знищуються культурні об'єкти, важливо не лише привернути увагу до злочинів агресора, як це відбувається на міжнародних політичних майданчиках і на шпальтах ЗМІ, а й побудувати логічні зв'язки між культурною спадщиною, національною ідентичністю, спільним європейським культурним простором. Закордонні науковці, серед яких Р. Захарна [10], аналізують здебільшого роль культурних надбань у стратегічній комунікації держав, політику держав у сфері охорони культурної спадщини або «дипломатію спадщини» (англ. *heritage diplomacy*). Українські дослідники акцентують на міжкультурному співробітництві та місці культурної спадщини з метою збереження національної ідентичності, особливо в умовах війни (Н. Грач, Л. Поліщук, О. Дудник, О. Доманська) [1–3].

З іншого боку, перспектива більш фахового та ефективного використання культурної спадщини в реалізації стратегії публічної дипломатії залишається проблемою, вартою уваги як науковців, так і державних посадовців. Метою цього повідомлення є виявлення ролі культурної спадщини в публічній дипломатії України та окреслення подальших перспектив її використання в публічному просторі за кордоном.

Розглянемо нормативно-правову основу, яка регулює зазначену сферу. Відповідно до статті 1 Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року культурна спадщина включає:

– пам'ятки (твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки);

– ансамблі (групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки);

– визначні місця (твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології) [4].

Згідно з законом України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.), культурна спадщина розуміється як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, які є дотичними до описаних вище категорій. Об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [5]. У межах дослідження використання культурної спадщини в зовнішній політиці України важливо розглянути суть культурної спадщини в широкому європейському регіональному контексті.

Згідно з Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 2269 (2019 р.), саме Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства сприяє ширшому розумінню культурної спадщини та її зв'язку з громадами та суспільством [9]. Культурна спадщина, наприклад, відіграє важливу роль у політиці сприяння сталого розвитку.

На думку авторки, підхід до реалізації цього напряму зовнішньої політики України набув системності та сталості лише після оприлюднення «Стратегії публічної дипломатії МЗС України» на 2021–2025 роки [6]. Відповідно до зазначеного документа, частиною вітчизняної публічної дипломатії є її культурний напрям, який має на меті просування української культурної спадщини. Цей вектор став пріоритетним через потребу розширювати знання про Україну у світі та покращувати її міжнародний імідж.

У Стратегії публічної дипломатії окремо виділено кулінарну дипломатію, серед засобів розвитку якої визначено проведення інформаційних кампаній з метою популяризації української кухні та адвокацію внесення українських страв до нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Серед кейсів взаємодії з культурною спадщиною в кулінарній дипломатії України прецедентом стало привернення уваги міжнародного співтовариства до українського борщу. 1 липня 2022 року на п'ятому позачерговому засіданні Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини за зверненням Міністерства культури та інформаційної політики України до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребує негайної охорони, внесли елемент «Культура приготування українського борщу» [7].

7 вересня 2023 року ЮНЕСКО внесло 20 об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом. Наприкінці 2023 року Комітет ЮНЕСКО із захисту культурної спадщини у випадку збройного конфлікту затвердив рішення додати ще п'ять об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного переліку культурних цінностей, які перебувають під тимчасовим посиленням захистом [8]. Ці дії демонструють не лише символічне висловлення солідарності з Україною, але й означають забезпечення міжнародної допомоги, можливість проведення квалі-

фікованої оцінки завданих культурним об'єктам збитків, професійне навчання зі збереження культурних цінностей тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що культурна спадщина як явище має усталену законодавчо-нормативну основу. Використання культурної спадщини особливо помітне в межах культурного та кулінарного напрямів публічної дипломатії України. Окреслена у статті діяльність може мати різноманітні цілі. Зокрема, йдеться про розвиток привабливого міжнародного іміджу держави, сприяння європейській інтеграції, посилення міжкультурних зв'язків в Україні та за кордоном для подальшої комунікації в інших галузях. В умовах повномасштабної війни специфічні проєкти з використанням культурної спадщини звертатимуть увагу іноземної аудиторії на автентичності через асоціації з Україною, а в поєднанні з воєнним контекстом нагадуватимуть про необхідність міжнародної підтримки.

Джерела та література

1. Грач М., Поліщук Л. Війна і спадщина: досвід збереження культурної ідентичності. *Фортифікації*. 2023. Вип. 19. С. 43–53. URL: <http://surl.li/shjbo>
2. Доманська О. А. Україна і міжкультурне співробітництво. *Вісник Наукової академії керівних кадрів культури та мистецтв*. 2014. С. 28–33.
3. Дудник В. О. Інтеграція української культури у світовий культурний простір. *Часопис Національної музичної академії імені П. Чайковського*. 2012. № 4. С. 10–14.
4. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради № 6673-XI від 04.10.88 р.). *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089
5. Про охорону культурної спадщини: Закон України № 1805-III від 08.06.2000 р. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
6. Стратегія публічної дипломатії МЗС України 2021–2025. URL: <http://surl.li/bgpmb>
7. Шередега Ю. Український борщ внесли до списку культурної спадщини ЮНЕСКО. *Бабель*. 01.07.2022. URL: <https://babel.ua/news/80842-ukrajinskiy-borshch-vnesli-do-spisku-kultur-noji-spadshchini-yunesko>
8. Ще 5 об'єктів культурної спадщини України внесено до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом. *МКІІІ*. 14.12.2023. URL: <http://surl.li/siwfp>
9. Safeguarding and enhancing intangible cultural heritage in Europe: Resolution 2269 (2019); 01.03.2019. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=26468&lang=en>
10. Zaharna R. S. The cultural Awakening in Public Diplomacy. *CPD Perspectives on Public Diplomacy*. Paper 4, April, 2012. Los Angeles: Figueroa Press. URL: <http://surl.li/shjns>